

Drobiž.

Utrinki.

Spisal X.

1. Pristen Jugoslovan.

»Kdor ne privošči rodú in jezika in zemlje slovenske
Bratom ob Sotli, ta ni, nikdar ni Jugoslovan.« —
»A bogatejši od nas so bratje.« — »Še boljše: če lahko
V bratovi hiši živiš, kaj bi bil svoj gospodar!«

2. Dokazi.

Če ti z dokazi ni moč ovreči nasprotnika, reci:
»Ti si Avstrijec!« — Takoj vsak je nasprotnik na tleh.

3. Patriotje.

Marsikdo je nedavno pokorno se lizal in plazil;
Zdaj preklinja na moč, kar je proslavljal poprej.
Sapa obrača tako petelina na strehi. »Priatelj,
Si se li hlinil poprej, ali se hliniš sedaj?« —
»Oh, za to, kar prej sem grešil, pokoro zdaj delam;
Druga je lizanju smer, isti ostal je namen.«

4. Naša lipa.

»Stranke in strančice so; oh, kam pa je narod izginil?« —
»V veje in vejice je deblo drevesa prešlo.«

5. Pokora.

Ker sem prestar in nimam moči, da slabe dajal bi
zglede ljudem, zato dobre nauke delim.
Prej sem klical na boj, zdaj blaženo slogo proslavljam;
Mirno prebavljal bi rad, ker sem se dobro najel.

6. Čudo.

Narod ne škodi nič, nikomur nič ne koristi;
Stranka te plača za trud, stranka kaznuje za greh:
Čudno nikakor ni, da se toliko dela za stranko;
Da pa za narod se kdo trudi, je čudno zares.

7. Predstavitelji.

»Narod smo mi, vladarji smo mi; zatorej res vlada
Narod sam sebe sedaj, ker ga pač vladamo mi.« —
»Kdo je pa vas izbral?« — »Oh, narod; saj smo mi narod.
Razdelili smo si vlado lepo med seboj.« —
»Kdaj pa ljudstvo dobo besedo in svoje pravice?
Ali se vladalo bo patriarhalno naprej?« —
»Tiho! Pariz nastavlja uho in London posluša.
Take ententa želje smatrala bi za upor.«

8. Pisatelju.

Vsaj pod črto povej, kaj si povedati hotel!
Mi te ugiblujemo vsi, pravega nihče ne ve.
Ti previdno molčiš; a vsak te po svoje razlaga
In se dela, da ve, česar z menoj vred ne ve.
Ali je konj, tvoj konj res konj in krava ti krava?
Ali simbola sta dva drugih visokih idej?

9. Formalisti.

»Forma je vse, vsebina ni nič.« — »A nekaj vsebine
Vendar je treba; na čem naj ti pa forma visi?«

10. Veda in neveda.

»Vse je narava, kar je; naravo smo preiskali.
Vso poznamo do dna mi ter ji kažemo pot.

Ako prestopi to pot in hudomušna zaide,
Zakon ji najdemo nov, novo odkažemo pot.
Včeraj zveličalni uk, je danes mala pomota;
Nov zveličalni uk srečno jo nam zameni.

Iz vsevednosti nam izvira večja vsevednost.
Kdor ni preverjen o tem, ta je za nas idiot.« —
»Nam pa ni znanega nič; nam najmodrejši je tisti,
Ki se zaveda, da ve, sam da ničesar ne ve.
To je edina modrost; slepari kdor drugo proslavlja,
In kdor dvomi o njej, ta je za nas idiot.«

11. Dogmatik.

Kaj bi premišljal sam; profesor je vse že premislil.
Jaz se zanašam nanj; verujem, kar mi pove.

12. Skeptik.

Moja modrost je dvom; saj vsaka se misel pobija.
Dà, če se dvoma zavem, dvomen postane mi dvom.

13. Moderni človek.

Jaz se moderne držim, in kar je novó, mi je pravo;
Ali je res ali ne, malo je meni to mar.
Včeraj je proč in jutri še ni; za danes živimo!
Gre mi za rezultat, in da je zadnja novost.

14. Nežni spol.

Joj, kako zdrav princip! Obleka je kakršnakoli
Psihi moderni všeč, da le moderen je kraj.

Kako slovenski narod označuje čas.

Pisana (tiskana) beseda nas uči in kviri. Dober pisatelj ugodno vpliva na naš slog; včasih se pa še rajši oprimemo in bolj stanovitno držimo očitnih napak. Komu ni v spominu, kako kužno se je v govoru in v pisavi širila in razširjala jezikovna spaka »obesilo se ga je«! Zato je naravnost čudno, da ima v pisavi vztrajno rabljeno napačno označevanje časa tako malo vpliva na narodno govorico; ali obratno: da se v pisavi kar nočejo poprijeti pravih narodnih oblik.

Če greš po mestnih ulicah in ogleduješ nalepljene oglase, naznanila in vabila, ali če vzameš v roke časopis, skoraj vedno čitaš, da se n. pr. ob 9. uri dopoldne prične zborovanje..., ob 3. uri popoldne shod..., od 8. do 9. ure zvečer pa bo predavanje... itd. Tako označevanje časa je napačno. Preprost, nepokvarjen Slovenec ne govori tako, ker mu je n. pr. deveta ura vse kaj drugega kakor pa ura devet. On poreče, da se prične zborovanje ob devetih, shod ob treh, predavanje pa bo od osmih do devetih itd. Deveta ura je čas od osmih do devetih, tretja ura čas od dveh do treh, zato se tudi od osme do devete ure nič ne more vršiti, ker je to točno ob osmih: meja med osmo in deveto uro. Če pravim, da smo se izletniki zbirali od 6. do 7. ure in smo točno ob 7. uri odrinili, to nima zmisla; reči moram, da smo se sedmo uro zbirali, točno ob sedmih pa odrinili.

Ni dolgo tega, kar sem čul preprosto osebo, ki je v časopisu natisnjeno časovno označbo: ob 3. uri..., ob 4. uri... čitala: ob tri uri..., ob štiri uri... To je zelo značilno. Ob tretji uri ni mogla reči, ker se ji je upiral prirojeni pravilni jezikovni čut, kajti tretja ura ni ura tri; ob treh pa tudi ni mogla čitati, ker je bila za številom 3 natisnjena še beseda uri. V tej

stiski si je iz pisčeve napake pomogla z — novo napako. Tako nam slaba pisana (tiskana) beseda kvari narod.

Nepokvarjen Slovenec nikoli ne bo vprašal: ob kateri uri si šel tja?, ampak: obkorej (ali kdaj) si šel tja? Na vprašanje obkorej se odgovarja določno, na vprašanje kdaj pa določno ali nedoločno. Enako se določno ali nedoločno odgovarja na vprašanje koliko je ura. Naj v pojasnitev navedem nekaj primerov.

Določno označevanje časa: Ura je devet; četrtna deset; polni enajstih; tri četrti na dvanajst; pet minut pred osmimi; deset minut čez devet. — Pouk se pričinja ob osmih in traja do enajstih ali do dvanajstih. Danes se bomo učili od osmih do devetih slovenščine, od devetih do desetih računstva, od desetih do enajstih pa kemije. Ob četrti na tri me je posetil prijatelj, o polni štirih sva se šla izprehajati, ob treh četrtih na šest sva se pa vrnila vsak na svoj dom. Pet minut pred dvanajstimi sem dospel na postajo, vlak se je pa odpeljal šele dvajset minut po dvanajstih; deset minut čez dvanajst je došla pošta. (Določanje časa z minutami je vplivalo tudi na določanje s četrtinkami, tako da se tudi čuje: zbudil sem se četrtna na tri, namesto: ob čerti na tri itd.)

Nedoločno označevanje časa: Na osem gre ura, pa si še v postelji. Ne gre na osem; šest je proč. — Mislil sem, da se vrnem še pred desetimi, pa sem se vrnil šele po enajstih; uradovati so pričeli šele deseto uro, in ker je bilo mnogo ljudi, sem moral dolgo čakati, preden sem prišel na vrsto. Drugo uro ponoči (točno ne vem, kdaj) je močno zaropotalo; podrla se je skladanica drv. Ni bilo drugo, tretjo uro je bilo; nekaj časa prej je bilo v stolpu dve. Prišel je po šestih in je še pred sedmimi zopet odšel.

Predlog ob ima pri določanju ure popolnoma točen, hipen pomen, vrstilni števniki pa trajnega, zato jih ne moremo skupaj rabiti in zato pravimo ob treh, ne ob tretji uri, pač pa tretjo uro, t. j. od dveh do treh (nedoločeno). Seveda ima predlog ob hipen pomen samo pri točnem določanju ure, sicer pa tudi ne; saj pravimo: ob nedeljah, ob delavnikih, o praznikih, kar vse znači daljšo dobo. Včasih se čuje tudi: ob uri. Ta rek ima pomen: ob določenem času, n. pr.: Ker ga ni bilo na sodišče ob uri, ni ničesar opravil in bo moral še enkrat tja.

Označevanje ure je najboljše pisati z besedami; če se pa vendarle piše s števili, število ne sme imeti za seboj pike razen tedaj, kadar je vrstilni števniki; n. pr.: Ob dveh je prišel, ob treh je šel, ali s števili: ob 2 je prišel, ob 3 je šel; toda: pripeljal se je 3. uro = pripeljal se je tretjo uro (t. j. med dvema in tremi).

F. Š.

Zgled romantične lirike.

Zgleden primerek, kako so se romantiki igrali v liriki, je naslednja pesem iz Kl. Brentana:

Wenn die Sonne weggegangen.

1. Wenn die Sonne weggegangen,
Kommt die Dunkelheit heran,
Abendrot hat goldne Wangen
Und die Nacht hat Trauer an.

2. Seit die Liebe weggegangen,
Bin ich nur ein Mohrenkind,
Und die roten, frohen Wangen
Dunkel und verloren sind.
3. Dunkelheit muß tief verschweigen,
Alles Wehe, alle Lust.
Aber Mond und Sterne zeigen,
Was mir wohnt in der Brust.
4. Wenn die Lippen dir verschweigen
Meines Herzens stille Glut,
Müssen Blick und Tränen zeigen,
Wie die Liebe nimmer ruht.

Opazuj paralelizem rim, motivnih besed (Sonne — Liebe, Dunkelheit — Mohrenkind), stavkov, simetrijo miselnih skupin in povrh še melodiko vokalizma. Pri tem boš opazil »iskanost«, prisiljenost besed »weggegangen, Mohrenkind, verloren sind« i. dr. Pesem ni umetnost, a je zanimiva in poučna in celo za dadaiste!

Dr. I. P.

Misli o antologiji.

Vprašanje o dobri antologiji je mogoče rešiti skoroda samo praktično. To se pravi: uredniku antologije je treba znanja, obzorja, okusa in prakse, večletne slovstvenouredniške. Kopiranje po tujih vzorcih je šele prvi praktični študij urejevanja sploh! Dobrih antologij nimamo mnogo ali skoro nič ne Slovenci ne Hrvati ne Srbi, dasi niso zadnji čas naše antologije redka prikazen. Antologije so nam v teh dneh in teh razmerah sploh krčevito nujne! Pa je gotovo, da nastajajo kdovekako subjektivno, nesmotreno, nezadovoljive, neprogramno. Obletnico Cankarjeve smrti bo šola praznovala brez njegove »čitank«, kakor je petdesetletnico Jenkove smrti. Naša srednja šola in naš izobraženec in naš mejaš Hrvat in Srb kličejo po antologiji slovenske proze, pa ne samo pripovedniške, (kakor je dr. Ilešičeva za Hrvate, ki je žalibog prezrl Vl. Levstika, Šorlija in Župančiča), temveč lepe slovenske proze sploh, pa najsi je znanstvena, filozofska (Ušeničnik), govorniška (Krek) ali leposlovna! Antologija pa bodi izvleček najboljšega in vendar polna slika rasti duha, jezika, sloga, umetniškega razvoja, umetniških osebnosti in klimatičnosti. Urejevati jo mora poznavatelj jezika, estetike, slovstvene zgodovine domače in svetovne, ki ima še gotov umetniški, arhitektonski zmisel za celoto in dele. Taka antologija naj raste počasi in ne kot mnoge dozda, ki so vzrastle razmeram: mašilno. Treba nam bo kot državni in kulturni narodnosti sploh skupnih (slovensko-hrvatsko-srbskih) antologij jugoslovanske jezikovne, oblikujoče in muzikalne umetnosti. Vsaj v knjigi pokažimo našemu ljudstvu, da smo enotni in narod, vsaj z mogočnimi antologijami reprezentirajmo pred velikim svetom, da smo kulturna nacija!

Dr. I. P.

Glosa k Prešernu.

Prav nič mi ni znano, da bi bil že kdo zabeležil gotovo miselno sorodnost med Prešernom v prvih dveh »sonetih nesreče« in Schillerjem. Tozadevni Schillerjevi izrazi se glasijo: 1. Nur der Irrtum ist das